

بررسی اثرات اجتماعی و زیست محیطی شهرک‌های صنعتی بر نواحی روستایی مطالعه موردی: شهرک صنعتی چناران

خدیدجه بوذرجمهری: دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

حمید شایان: استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

کیوان بهرامی^۱: کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

چکیده

در راستای دستیابی به اهداف توسعه ملی بی شک راهبرد صنعتی‌سازی روستاها نقش بسزایی را ایفا نموده و اثرات اجتماعی و زیست محیطی خاص خود را بر جای می‌گذارد. مطالعات مختلف توسعه اقتصادی، اهمیت فعالیت‌های غیرکشاورزی را در فرایند توسعه روستایی خاطر نشان کرده و بر نقش آن به عنوان یک عامل مهم در کاهش تفاوت درآمدی و فقر خانوارهای روستایی تأکید دارند. در پژوهش پیش رو هدف بررسی اثرات احداث شهرک صنعتی چناران بر روستاهای پیرامون بوده است. بدین منظور وضعیت اجتماعی تعداد ۱۱۰ کارگر روستایی شاغل در شهرک صنعتی چناران که از روستاهای پیرامون به شهرک می‌آیند با تعداد ۱۵۰ کارگر سایر شاغلین همان روستاها، به عنوان حجم نمونه مورد بررسی قرار گرفته است. روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و از طریق منابع کتابخانه‌ای و پیمایشی اطلاعات جمع-آوری شده است. روایی پرسشنامه با استفاده از نظرات اساتید دانشگاه و کارشناسان و مدیران شرکت‌های فعال شهرک تأیید شده است و جهت پایایی با پیش‌آزمون و ضریب آلفای کرونباخ میزان (۰,۷۱) بدست آمده است. نتایج بدست آمده دلالت بر اثرات مثبت اجتماعی شهرک بر نواحی روستایی پیرامون بوده است و شاغلین روستایی شهرک از وضعیت بهتری نسبت به سایر شاغلین برخوردار بوده‌اند. نتایج آزمون تی برای تأثیرات اجتماعی شهرک برابر با میانگین ۲,۳۹ که بزرگتر از میانگین نظری (2.5) بدست آمده است، لذا در سطح اطمینان ۹۵ درصد اثرات فوق تأیید می‌شود. اما در خصوص استنتاج اثرات زیست محیطی شهرک، وجود آلودگی‌های هوا، آب، مواد جامد و زباله و همچنین آلودگی‌های صوتی در منطقه توسط روستاییان تأیید شده است.

واژه‌های کلیدی: شهرک صنعتی، اثرات اجتماعی و زیست محیطی، صنعتی‌سازی روستا، چناران.

^۱ نویسنده مسئول: hevari.xali@gmail.com ۰۵۱۱۸۵۴۵۳۳۵

بیان مسأله:

مشکلات زیستی در بسیاری از نواحی روستایی، اختلاف درآمد و سطح زندگی بین جوامع شهری و روستایی، از عوامل عمده مهاجرت‌های روستایی- شهری است. بسیاری از برنامه‌ریزان در این تصورند که با ایجاد برخی از امکانات رفاهی و خدماتی در نواحی روستایی، روند مهاجرت کاهش خواهد یافت. در حالی که با ارائه خدمات رفاهی در نواحی روستایی، باید در پی ایجاد اشتغال و درآمد در این نواحی بود، زیرا تأمین نیازهای رفاهی در نواحی روستایی سرزمین، موجب افزایش روحیه مصرف و بروز نیازهای بیشتر در جمعیت می‌شود، که پاسخگویی به آنها، نیاز به کسب درآمد بیشتر دارد. بنابراین، همگام با افزایش امکانات خدماتی و رفاهی در نواحی روستایی، برنامه‌ریزی برای ایجاد اشتغال و درآمد، لازم و ضروری است. در غیر این صورت، تعداد بسیاری از تأسیسات ایجاد شده در نواحی روستایی، به دلیل مهاجرت روستائیان به سوی شهرها، غیرقابل مصرف باقی خواهد ماند، در حالی که هزینه‌های زیادی برای ایجاد این تأسیسات انجام شده است (مطیعی‌لنگرودی، ۱۳۸۲: ۱۵۲). مطالعات مختلف توسعه اقتصادی، اهمیت فعالیت‌های غیرکشاورزی در فرآیند توسعه روستایی را خاطر نشان کرده است و بر نقش آن به عنوان یک عامل مهم در کاهش تفاوت درآمدی و فقر خانوارهای روستایی تأکید دارند. همچنین صنعتی کردن روستاها جهت پیشرفت کشور و استقلال اقتصادی جامعه از اهمیت حیاتی برخوردار است، زیرا چنانچه استقرار صنعت محدود به شهرها باشد، چنین توسعه‌ای پایدار نخواهد بود (رضوانی، ۱۳۹۰: ۲۰۳).

بی‌تردید صنعتی‌شدن یک تصمیم سرنوشت‌ساز در زمینه توسعه اقتصادی و اجتماعی کشورهای جهان سوم است و ضرورتی غیرقابل انکار است. با گذشت حدود نیم قرن و تجربه انبوهی از الگوهای نظری و تجربی در این کشورها، صنعتی‌شدن به عنوان رویکرد غالب دهه‌های اخیر از جایگاه ویژه‌ای برخوردار بوده است (پوراحمد و همکاران، ۱۳۸۰: ۵۶). از این رو یکی از سیاست‌هایی که در برخی از کشورهای در حال توسعه به منظور توسعه روستایی به کار گرفته شده است، ایجاد نواحی صنعتی روستایی است (Misra, 1990:15). صنعتی سازی روستایی فرایندی است که ابزارهایی برای متنوع کردن اقتصاد روستایی فراهم آورده و همچنین راهبردی است که فقر روستایی را کاهش داده و با توسعه صنایع، از دیدگاه اقتصاد روستایی و اقتصاد ملی (Lee, 2001:3) توسعه متعادل میان خانوارهای شهری و روستایی، بخش کشاورزی و صنعت و بالأخره اقتصاد منطقه‌ای و تمرکززدایی صنعتی و شهری را میسر می‌سازد (Choi, 2001:1). تجارب کشورهای پیشرفته و در حال توسعه گویای آن است که تجمع واحدهای صنعتی در حوزه نفوذ شهرها و نواحی روستایی، تغییرات و تحولات گوناگونی در مقیاس محلی و منطقه‌ای به دنبال داشته است (سلیمانی، ۱۳۸۴: ۱۲۸).

در این راستا شهرک‌ها و نواحی صنعتی یکی از اجزاء و برنامه‌های توسعه و برنامه‌ریزی بخش صنعتی می‌باشند که همراه با برنامه‌ریزی سایر بخش‌ها، برنامه توسعه اقتصادی کشور را تشکیل می‌دهند. شهرک‌های صنعتی در راستای رسالت خود که همانا فراهم ساختن بستر مناسب برای رشد و شکوفایی صنعت است، بخاطر ارائه تسهیلات عمومی، خدمات و آماده سازی زمین با قیمت مناسب که در شهرک فراهم می‌شود، توانسته نظر صاحبان صنعت را برای استقرار در این شهرک‌ها جلب نمایند (حمزه‌ای، ۱۳۹۰: ۱). این موضوع از چنان اهمیتی برخوردار شده است که ایجاد فرصت‌های شغلی، افزایش درآمد روستائیان، کاهش فاصله زندگی بین ساکنان شهر و روستا از مهم‌ترین دلایل شکل‌گیری شهرک‌ها و نواحی صنعتی روستایی عنوان شده است. شهرک‌ها و نواحی صنعتی با کشش درآمدی بالاتر باعث جذب نیروی کار مازاد روستایی می‌شوند. ایجاد فرصت‌های شغلی، افزایش درآمد روستائیان و کاهش فاصله زندگی بین ساکنان شهر و روستا از مهم‌ترین دلایل شکل‌گیری شهرک‌ها و نواحی صنعتی روستایی است (مطیعی‌لنگرودی، ۱۳۸۴: ۱۳۸-۱۴۲). در نهایت باید گفت که استراتژی ایجاد شهرک‌ها و نواحی صنعتی پیامدهای مختلفی دارد که در این تحقیق تلاش شده است تا تأثیرات اجتماعی و زیست‌محیطی شهرک صنعتی چنان‌بر نواحی روستایی اطراف آن بررسی شود. فرضیات تحقیق به این شرح می‌آیند:

الف) شهرک صنعتی چنان‌را تأثیرات مثبتی بر وضعیت اجتماعی روستائیان منطقه داشته است.

ب) فعالیت شهرک صنعتی موجب ایجاد آلودگی‌های زیست محیطی در منطقه شده است.

پیشینه تحقیق:

مطالعات زیادی پیرامون استقرار صنعت و اثرات و پیامدهای آن در فضاهای جغرافیایی در ایران و سایر کشورها صورت گرفته است؛ از جمله مهم‌ترین پیامدهای آن ایجاد رفاه، افزایش درآمد و فرصت‌های شغلی ذکر شده است؛ که ابعاد متفاوتی چون پس‌انداز، مسکن، بهداشت، بیمه، تغییر الگوی مصرف، بهبود آموزش و بهبود گذران اوقات فراغت را در بر می‌گیرد. رکن‌الدین افتخاری و طاهرخانی (۱۳۸۱)، در پژوهشی با عنوان «استقرار صنعت در روستا و نقش آن در رفاه مناطق روستایی» پنج اثر عمده صنعتی‌شدن روستا را ایجاد اشتغال پایدار و افزایش درآمد، کاهش مهاجرت‌های روستایی، کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای، افزایش رفاه روستایی و گسترش صادرات روستایی دانسته‌اند. مطیعی لنگرودی و نجفی‌کانی (۱۳۸۶)، در تحقیق دیگری به نام «بررسی و ارزیابی اثرات شهرک‌ها و نواحی صنعتی در توسعه اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی (نمونه موردی شهرستان بابل)» با آزمون شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی نتیجه گرفته‌اند که شهرک‌ها و نواحی صنعتی در توسعه اقتصادی و اجتماعی روستاهای ناحیه تأثیر مثبتی داشته است. پوراحمد و همکاران (۱۳۸۱)، در مقاله‌ای تحت عنوان «نقش نواحی صنعتی در اشتغال و کاهش مهاجرت‌های روستایی، ناحیه صنعتی لاسجرد»، به این نتیجه رسیده‌اند که انگیزه مهاجرت در شاغلین کاهشی در بر نداشته است. در مجموع کاهش مهاجرت روستائیان به شهرها به عنوان مهم‌ترین هدف نواحی صنعتی روستایی از طریق ایجاد فرصت‌های شغلی به طور کامل تحقق نیافته است. در پژوهشی با عنوان «بررسی اثرات زیست محیطی توسعه صنعتی در شهرستان شهریار» محققان اثرات زیست محیطی نواحی صنعتی را بر محیط زیست به صورت آلودگی آب، آلودگی هوا، آلودگی مواد جامد و زباله و آلودگی صوتی بررسی کرده‌اند و در همه این موارد صنعت آلودگی زیست محیطی ایجاد کرده است (منوری و همکاران، ۱۳۸۵).

در پژوهشی دیگر با عنوان (مطالعات زیست محیطی شهرک‌های صنعتی ایران)، محققان عدم مدیریت صحیح و سنجیده را علت آلودگی و ناکارآمدی شهرک‌های صنعتی دانسته‌اند و در این زمینه با مدنظر قرار دادن عوام اجتماعی و فرهنگی سعی در کاهش آلودگی‌های زیست‌محیطی شهرک‌های صنعتی دارند. همچنین جهت کاهش آلودگی استفاده از تکنولوژی پاک و سازگار با محیط زیست همراه با دانش و علم روز را پیشنهاد می‌کنند (برقی و همکاران، ۱۳۸۱: ۸). اسلام ریوانول (۲۰۰۶)، در بررسی اثرات استقرار صنعت در مناطق روستایی تصریح می‌کند که در این مناطق ضمن افزایش درآمد خانوارها، الگوی مصرف غذایی و کالاهای مصرفی بادوام نیز به میزان قابل توجهی دچار تغییرات اساسی شده است (Riawanul, 2006: 1643). الکا پاربخ (۱۹۹۶) در زمینه پیامدهای صنعتی شدن نواحی روستایی در هند، به کاهش فقر، افزایش آگاهی‌ها، رشد آموزش و سرمایه‌گذاری‌های بیشتر در بخش کشاورزی اشاره کرده است (Parikh, 1996: 351).

روش تحقیق:

این پژوهش از نوع تحقیقات توصیفی-تحلیلی است. برای جمع‌آوری اطلاعات از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است. همچنین بوسیله تجزیه و تحلیل آماری (مقایسه میانگین‌ها و نیز آزمون‌های من ویتنی، کای-اسکوئر و تی مستقل) تأثیرات اجتماعی و زیست محیطی این شهرک بر وضع زندگی روستائیان (از طریق مقایسه کارگران روستانشین شهرک صنعتی چناران با سایر شاغلین غیرصنعتی روستایی) و محیط روستایی بررسی و مشخص می‌شود. لازم به ذکر است که در این تحقیق در گروه اول فقط شاغلین صنعتی روستانشین شهرستان چناران مد نظر می‌باشند. محدوده مورد مطالعه در این تحقیق تمام روستاهای شهرستان چناران است که به شهرک صنعتی چناران کارگر می‌فرستند. برای بررسی اثرات اجتماعی و زیست محیطی شهرک صنعتی چناران بر نواحی روستایی اطراف دو جامعه آماری را مورد بررسی قرار داده‌ایم که شامل شاغلین شهرک صنعتی چناران و دیگر شاغلین غیرصنعتی روستایی می‌باشد. در این تحقیق با توجه به خصوصی بودن شرکت‌های فعال شهرک صنعتی و همچنین نبود اطلاعات آماری شاغلین، با بررسی میدانی تعداد کارگران روستایی و شهری شهرک صنعتی به دست آمد. تعداد کارگران روستایی شهرک (گروه اول) ۲۲۰ نفر بودند که از این تعداد ۱۱۰ نفر (به صورت نمونه گیری غیراحتمالی) مورد بررسی پرسشنامه‌ای قرار گرفتند. برای نمونه دوم یعنی روستاهایی که به شهرک کارگر می‌فرستادند، تعداد ۱۶ روستا مورد بررسی قرار گرفتند. در بین این روستاها نیز ۱۵۰ نفر مورد بررسی قرار گرفتند.

شاخص‌ها و گویه‌های تحقیق: جهت پاسخ‌گویی به سؤال‌های تحقیق و همین‌طور آزمون فرضیات تحقیق شاخص‌ها و گویه‌هایی مورد استفاده قرار گرفته‌اند که در زیر به آنها اشاره می‌شود. ۵ شاخص (تمایل ماندگاری در روستای محل سکونت، رضایت و امنیت شغلی، مشارکت در امور روستا، ارتباط با رسانه‌ها، بهره‌مندی از خدمات بیمه‌ای) برای بررسی اثرات اجتماعی و ۴ شاخص (آلودگی هوا، آلودگی آب، آلودگی مواد جامد و زباله، آلودگی صوتی) برای بررسی اثرات زیست محیطی شهرک صنعتی چناران بر نواحی روستایی مورد استفاده قرار گرفته‌اند. (جدول شماره ۱ و ۲).

جدول ۱- شاخص‌ها و گویه‌های تحقیق (اثرات اجتماعی)

شاخص‌ها	گویه‌ها
تمایل ماندگاری در روستای محل سکونت	انگیزه ماندگاری سرپرست خانوار، انگیزه ماندگاری همسر سرپرست خانوار
رضایت شغلی	میزان رضایت از شغل
مشارکت (مشارکت در امور روستاهای محل سکونت)	مشارکت یدی، مشارکت مالی، مشارکت مشورتی
ارتباط با رسانه‌ها	استفاده از تلویزیون، استفاده از ماهواره، استفاده از اینترنت، استفاده از کتاب، روزنامه و مجله
بهره‌مندی از خدمات بیمه‌ای	تعداد سرپرستان دارای بیمه، تعداد افراد دارای بیمه در خانواده، نوع بیمه (خدمات درمانی، بیمه روستایی، تأمین اجتماعی)

جدول ۲- شاخص‌ها و گویه‌های تحقیق (اثرات زیست محیطی)

شاخص‌ها	گویه‌ها
آلودگی هوا	میزان ایجاد آلودگی هوا و افزایش آن
آلودگی آب	میزان ایجاد آلودگی آب و افزایش آن
آلودگی مواد جامد و زباله	میزان ایجاد آلودگی مواد جامد و زباله و افزایش آن
آلودگی صوتی	میزان ایجاد آلودگی صوتی و افزایش آن

معرفی منطقه مورد مطالعه:

شهرک صنعتی چناران در فاصله ۴۵ کیلومتری غرب مشهد در نزدیکی شهر چناران قرار دارد. این شهرک در سال ۱۳۷۸ تأسیس شده است. شهرک که از سال ۱۳۸۱ با ۱۵۰ هکتار، فاز اول فعالیت خود را آغاز کرده، در سال ۱۳۹۱ در مرحله دوم و سوم ساخت، وسعت شهرک به ۷۰۰ هکتار رسیده است. این شرکت طبق آخرین آمار (شهریورماه ۱۳۹۲) شرکت شهرک‌های خراسان رضوی، دارای ۳۱۶ شرکت می‌باشد که از این تعداد ۱۰۵ شرکت در حال بهره‌برداری است (www.khorasaniec.ir). فعالیت تولیدی این شهرک به ۷ دسته صنایع غذایی، نساجی، فلزی، شیمیایی، کانی و غیر فلزی، سلولزی و برق و الکترونیک تقسیم می‌شوند. (جدول شماره ۳).

جدول ۳- انواع فعالیت‌های تولیدی شهرک صنعتی چناران

ردیف	تولیدات	تعداد شرکت	در حال بهره‌برداری
۱	صنایع غذایی	۹۴	۳۰
۲	صنایع نساجی	۱۴	۵
۳	صنایع فلزی	۱۰۱	۲۸
۴	صنایع شیمیایی	۶۶	۳۰
۵	صنایع کانی و غیر فلزی	۱۵	۶
۶	صنایع سلولزی	۱۸	۵
۷	صنایع برق و الکترونیک	۸	۱

منبع: شرکت شهرک‌های صنعتی خراسان رضوی، ۱۳۹۲.

جدول شماره ۴ روستاهای کارگرفرست به شهرک صنعتی چناران و همچنین تعداد شاغلین صنعتی این روستاها را به تفکیک نشان می‌دهد. از بین این روستاها، سیدآباد با ۳۰ نفر و محسن‌آباد با ۴ نفر، بیشترین و کمترین کارگر را دارند که در اینجا مشکلات مربوط به فاصله و مشکلات دسترسی بیشتر تأثیرگذار بوده است.

جدول ۴- جامعه آماری و تعداد کارگران هر روستا

شهرستان	بخش	دهستان	روستا	تعداد جمعیت	تعداد کارگر	
چناران	کلی	چناران	رضا آباد سرهنگ	۲۶۲	۶	
			رضا آباد طاهری	۲۲۸	۲۲	
			خرم آباد	۷۶۱	۱۴	
			گهوه	۴۴۱	۲۰	
			شترپا	۳۱۱	۴	
			خیر آباد	۶۷۵	۲۲	
			سید آباد	۵۰۳۵	۳۰	
	رادکان	کلی	گوریشکان	۲۳۸	۱۶	
			رادکان	۲۵۴۲	۱۴	
			سلوگرد	۱۱۱۰	۱۰	
	گلمکان	گلمکان	گلمکان	محسن آباد	۲۶۰	۴
				نوبهار	۱۱۴۹	۲۴
				کوشکان	۷۶	۶
				کاهو	۷۶۸	۸
گلمکان				۶۴۵۷	۱۴	
فریزی				۷۹۹	۶	
جمع				۲۱۱۱۲	۲۲۰	

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۲.

یافته‌های تحقیق:

وضعیت اجتماعی کارگران شهرک صنعتی و سایر شاغلین روستایی:

جهت بررسی اثرات شهرک صنعتی چناران بر وضعیت اجتماعی روستاهای پیرامون، شاخص‌هایی مورد مطالعه قرار گرفته‌اند و دو گروه با هم مقایسه شده‌اند.

میزان رضایت شغلی در دو گروه: با مطالعه جدول شماره ۵ متوجه می‌شویم که ۷۸٫۲ درصد کارگران شهرک صنعتی از شغلشان رضایت دارند که این درصد در خصوص گروه دوم ۵۲٫۶ درصد می‌باشد. میزان رضایتمندی گروه نخست نسبت به گروه دوم بیشتر است. میانگین کل نمره‌ها برای گروه نخست ۳٫۳ و ۲٫۷ برای گروه دوم است. در نتیجه رضایت شغلی گروه شاغلین شهرک صنعتی در سطح متوسط رو به بالا و برای گروه دوم سطح متوسط می‌باشد.

جدول ۵- مقایسه میزان رضایت شغلی دو گروه

گروه‌ها	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین نمره‌ها
کارگر شهرک صنعتی	۱	۲۳	۴۲	۳۳	۱۱	۳٫۳
	۰/۹	۲۰/۹	۳۸/۲	۳۰	۱۰	
سایر شاغلین روستایی	۱۳	۵۸	۳۸	۳۲	۹	۲٫۷
	۸/۷	۳۸/۷	۲۵/۳	۲۱/۳	۶	

منبع: یافته‌های میدانی، ۱۳۹۲.

تداوم و استمرار شغل:

با توجه به داده‌های تحقیق کارگران شهرک صنعتی نسبت به تداوم شغل خود ۲۹,۱ درصد اطمینان کمی دارند. اطمینان زیاد و خیلی زیاد نسبت به آن در این گروه ۲۸,۱ درصد است، این در حالی است که ۱,۳ درصد از شاغلین روستایی نسبت به تداوم شغلشان اطمینان خیلی کم و ۱۳,۳ درصد آنها اطمینان کمی دارند. به عبارتی ۱۴,۶ درصد افراد گروه دوم؛ ۴۱,۴ درصد همین گروه نسبت به تداوم شغل خود اطمینان زیاد و خیلی زیاد دارند. درصد فراوانی متوسط در این شاخص نمایانگر وجود یا عدم وجود شرایطی است که نتیجه‌گیری از این تداوم را تغییر خواهد داد. همانطور که ملاحظه شد گروه دوم این بررسی در واقع نسبت به گروه اول اطمینان بیشتری دارند؛ چه بسا مشخص بودن برخی شرایط شغلی و اینکه این افراد نسبت به گروه اول در یک سیکل اداری خاص فعالیت نمی‌کنند و معمولاً خود کارگر و کارفرمای خویش هستند؛ اطمینان از تداوم شغلی نگرشی است که منتج از شرایط خودشان می‌باشد. در حالی که در گروه نخست شرایط خاص استخدامی و وضعیت بازار و اقتصاد، نظر کارفرما، مسائل و مشکلات حین کار و بسیاری از عوامل دیگر نمی‌تواند منجر به ایجاد اطمینان کامل نسبت به تداوم شغلی گردد. لذا بنا بر شرایط و سنجیدن آن سعی بر خوش‌بین بودن داشته‌اند. به هر جهت میانگین این شاخص برای هر دو گروه نشان دهنده اطمینان متوسط و متوسط به بالا می‌باشد. (جدول شماره ۶).

جدول ۶- اطمینان از تداوم شغل در روستاهای مورد مطالعه

گروه ها		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
کارگر شهرک صنعتی	فراوانی	۰	۳۲	۴۷	۲۷	۴
	درصد	۰	۲۹/۱	۴۲/۷	۲۴/۵	۳/۶
سایر شاغلین روستایی	فراوانی	۲	۲۰	۶۶	۶۱	۱
	درصد	۱/۳	۱۳/۳	۴۴	۴۰/۷	۰/۷

منبع: یافته‌های میدانی، ۱۳۹۲.

مقایسه میزان مشارکت در عمران و آبادانی روستا:

مشارکت در امور روستا به انواع مختلف مشارکت‌های یدی، مالی و مشورتی تقسیم می‌شود. با توجه به جدول شماره ۷، ۳۰,۹ درصد از پاسخگویان گروه شاغلین شهرک صنعتی، هیچ مشارکتی در امور روستا ندارند، و از بین افرادی که در این خصوص مشارکت دارند، ۶,۴ درصد به صورت مالی، ۲۸,۲ درصد یدی و ۳۴,۵ درصد مشورتی می‌باشند. همچنین در بین گروه سایر شاغلین روستایی، ۱۲,۷ درصد از پاسخگویان، هیچ گونه مشارکتی در امور روستا ندارند، در حالی که ۱۷ درصد به شکل مالی، ۳۰ درصد یدی و ۵۳ درصد به صورت مشورتی مشارکت دارند.

میزان مشارکت در کل در گروه اول نسبت به گروه دوم کمتر است و این شاید به این دلیل باشد که شاغلین شهرک صنعتی کمتر در روستا فعالیت داشته و درآمد خود را از بیرون از محیط روستا بدست می‌آورند. اما چون گروه دوم با محیط روستا به طور مستقیم در رابطه‌اند و مشارکت در زمینه فعالیت‌های کشاورزی نیز بیشتر مختص این دسته می‌باشد، بنابراین مشارکت آنها نسبتاً بیشتر است.

جدول ۷- مقایسه نوع مشارکت در روستاهای مورد مطالعه

نوع مشارکت	کارگران شهرک صنعتی		سایر شاغلین روستایی	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
مالی	۷	۶/۴	۲۲	۱۷
یدی	۳۱	۲۸/۲	۳۹	۳۰
مشورتی	۳۸	۳۴/۵	۷۰	۵۳
جمع	۱۱۰	۱۰۰	۱۵۰	۱۰۰

منبع: یافته‌های میدانی، ۱۳۹۲.

استفاده از وسایل ارتباط جمعی: شاخص استفاده از وسایل ارتباط جمعی با گویه‌های میزان استفاده از رادیو، تلویزیون، روزنامه و کتاب و مجله تعیین شده و در نهایت آنها را با هم جمع زده و نمره ارتباط با رسانه‌ها برای گروه بدست آمده است. میانگین ساعات استفاده از این وسایل برای گروه اول ۳,۳ ساعت در هفته است که به معنای سطح بیشتر ارتباط با رسانه‌ها در پاسخگویان گروه اول نسبت به گروه دوم است. میانگین ساعات استفاده از این وسایل برای گروه دوم ۲,۶ ساعت در هفته است که به معنای سطح کمتر ارتباط با رسانه‌ها در پاسخگویان گروه دوم نسبت به گروه دوم است. از آنجا که گروه کارگران شهرک صنعتی از میزان تحصیلات بالاتری برخوردار بوده و همچنین در اجتماع بزرگ تری رفت و آمد می‌کنند، میزان ارتباط آنها با این رسانه‌ها بیشتر است.

بیمه و نوع آن: با مطالعه وضعیت بیمه دو گروه ملاحظه می‌شود که در بین کارگران شهرک صنعتی ۹۰ درصد دارای بیمه تأمین اجتماعی، ۶,۴ درصد دارای بیمه خدمات درمانی و ۰,۹ درصد دارای بیمه روستایی هستند. همچنین در بین سایر شاغلین روستایی ۱۹,۳ درصد دارای بیمه تأمین اجتماعی، ۲۱,۳ درصد دارای بیمه خدمات درمانی و ۵۹,۳ درصد دارای بیمه روستایی هستند. بیمه عمر و بیمه حوادث از جمله مواردی است که در هر دو گروه مورد مطالعه به آن توجه نشده است. (جدول شماره ۸).

جدول ۸- مقایسه وضعیت بیمه در روستاهای مورد مطالعه

نوع بیمه	کارگران شهرک صنعتی		سایر شاغلین روستایی	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
بیمه تأمین اجتماعی	۹۹	۹۰	۲۹	۱۹/۳
بیمه خدمات درمانی	۷	۶/۴	۳۲	۲۱/۳
بیمه روستایی	۴	۳,۶	۸۹	۵۹,۳
جمع	۱۰۷	۱۰۰	۱۵۰	۱۰۰

منبع: یافته‌های میدانی، ۱۳۹۲.

تمایل به ماندگاری در روستا:

در این تحقیق علاوه بر انگیزه ماندگاری سرپرست خانوار، انگیزه ماندگاری همسر سرپرست خانوار نیز مورد سؤال قرار گرفته است. جدول شماره ۹ نشان می‌دهد که، حدود ۴۴ درصد از پاسخ دهندگان در گروه کارگران شهرک صنعتی تمایل کمی به ماندگاری در روستای محل سکونت خود دارند و حدود ۲۰ درصد نیز تمایل زیاد و خیلی زیادی به ماندگاری دارند. میانگین کل نمره‌ها برای این شاخص نیز ۲,۸ است که به معنای تمایل کم پاسخگویان گروه اول به سکونت در روستای خود است. همچنین ۱۳,۳ درصد از پاسخگویان گروه سایر شاغلین روستایی تمایل کمی به ماندگاری در روستای محل سکونت خود دارند و حدود ۵۸ درصد نیز تمایل زیاد و خیلی زیادی به ماندگاری دارند. میانگین کل نمره‌ها برای این شاخص نیز ۳,۶ است که به معنای تمایل متوسط و بالا پاسخگویان گروه شاهد به سکونت در روستای خود است. تمایل کمتر برای ماندگاری در گروه اول به این دلیل می‌باشد که سطح انتظارات آنها بالاتر رفته و همچنین رابطه کمتری با روستا در جهت تأمین درآمد دارند. از این جهت تمایل به مهاجرت از روستا به شهر دارند.

همچنین در بین همسران گروه اول حدود ۴۸ درصد از پاسخ دهندگان تمایل کمی به ماندگاری در روستای محل سکونت خود دارند و حدود ۲۵ درصد نیز تمایل زیاد و خیلی زیادی به ماندگاری دارند. در بین همسران گروه دوم نیز حدود ۴۲ درصد از پاسخ دهندگان تمایل کمی به ماندگاری در روستای محل سکونت خود دارند و حدود ۲۳ درصد نیز تمایل زیادی به ماندگاری دارند.

جدول ۹- مقایسه تمایل به ماندگاری در روستا در بین دو گروه

تمایل به ماندگاری همسران سرپرست خانوار					تمایل به ماندگاری سرپرستان خانوار				
سایر شاغلین روستایی		کارگران شهرک صنعتی		ماندگاری	سایر شاغلین روستایی		کارگران شهرک صنعتی		ماندگاری
فراوانی	درصد	فراوانی	درصد		فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	
۰	۰	۲۱/۸	۲۴	خیلی کم	۰	۰	۱/۸	۲	خیلی کم
۴۲	۶۳	۲۶/۴	۲۹	کم	۱۳/۳	۲۰	۴۲/۷	۴۷	کم
۳۵/۳	۵۳	۲۶/۴	۲۹	متوسط	۲۸/۷	۴۳	۳۵/۵	۳۹	متوسط
۲۲/۷	۳۴	۱۳/۶	۱۵	زیاد	۴۴	۶۶	۱۳/۶	۱۵	زیاد
۰	۰	۱۱/۸	۱۳	خیلی زیاد	۱۴	۲۱	۶/۴	۷	خیلی زیاد
۱۰۰	۱۵۰	۱۰۰	۱۱۰	مجموع	۱۰۰	۱۵۰	۱۰۰	۱۱۰	مجموع

منبع: یافته های میدانی، ۱۳۹۲.

یافته‌های استنباطی تحقیق:

مقایسه متغیرهای مربوط به اثرات اجتماعی:

رضایت شغلی: در مورد این متغیر نیز با توجه به غیرنرمال بودن توزیع مقادیر آن از آزمون «من ویتنی» استفاده شده است. مطابق جدول ۱۰، مشاهده می‌شود که سطح معنی داری آزمون (Sig) جهت تشخیص تفاوت رضایت شغلی در دو گروه برابر ۰/۰۰۰ می‌باشد که از ۰/۰۵ کوچکتر است. بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد فرضیه صفر آزمون مبنی بر یکسان بودن دو گروه از لحاظ رضایت شغلی رد می‌شود. این بدان معناست که بین دو گروه از لحاظ آماری اختلاف معنی داری وجود دارد. بطوری که با توجه به میانگین رتبه‌های بدست آمده در جدول شماره ۱۰ رضایت شغلی گروه کارگر بیشتر از رضایت شغلی سایر مشاغل روستا است.

جدول ۱۰- آزمون «من ویتنی» برای متغیر رضایت شغلی

شاخص	گروه های مقایسه	فراوانی	میانگین رتبه ها	جمع رتبه ها	من ویتنی	سطح معنی داری (Sig)	نتیجه آزمون
رضایت شغلی	کارگران شهرک صنعتی	۱۱۰	۱۵۰/۷۵	۱۶۵۸۳	۶۰۲۲	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۵۰	۱۱۵/۶۵	۱۷۳۴۷			

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۲.

اطمینان از تداوم و استمرار شغل فعلی:

مطابق داده‌های جدول شماره ۱۱ و بر اساس آزمون «من ویتنی» مشاهده می‌شود که سطح معنی داری آزمون (Sig) جهت تشخیص تفاوت اطمینان از تداوم و استمرار شغل فعلی در دو گروه برابر ۰/۰۰۴ می‌باشد که از ۰/۰۵ کوچکتر است. بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد فرضیه صفر آزمون مبنی بر یکسان بودن دو گروه از لحاظ اطمینان از تداوم و استمرار شغل فعلی رد می‌شود. این بدان معناست که بین دو گروه کارگر و سایر مشاغل روستا از لحاظ آماری اختلاف معنی داری وجود دارد. بطوریکه با توجه به میانگین رتبه های بدست آمده در جدول ۱۱، اطمینان از تداوم و استمرار شغل فعلی گروه کارگر کمتر از سایر مشاغل روستا است.

جدول ۱۱- آزمون «من ویتنی» برای متغیر اطمینان از تداوم و استمرار شغل فعلی

شاخص	گروه های مقایسه	فراوانی	میانگین رتبه ها	جمع رتبه ها	من ویتنی	سطح معنی داری (Sig)	نتیجه آزمون
اطمینان از تداوم و استمرار شغل	کارگران شهرک صنعتی	۱۱۰	۱۱۶/۰۵	۱۲۷۶۵	۶۶۶۰	۰/۰۰۴	رد فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۵۰	۱۴۱/۱۰	۲۱۱۶۵			

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۲.

مشارکت در امور روستا: با توجه به غیر نرمال بودن توزیع مقادیر این متغیرها از آزمون «من ویتنی» استفاده می‌شود. با مشاهده نتایج بدست آمده بین دو گروه از لحاظ آماری اختلاف معنی‌داری وجود دارد. بطوری‌که با توجه به میانگین رتبه‌های بدست آمده میزان مشارکت گروه کارگر در هر سه مورد (مشارکت مالی، یدی و مشورتی) کمتر از سایر مشاغل روستا است. (جدول شماره ۱۲).

جدول ۱۲- آزمون «من ویتنی» برای متغیر مشارکت های روستایی

شاخص	گروه های مقایسه	فراوانی	میانگین رتبه ها	جمع رتبه ها	من ویتنی	سطح معنی داری (Sig)	نتیجه آزمون
مشارکت مالی	کارگران شهرک صنعتی	۱۱۰	۱۱۸,۰۹	۲۰۹۹۱	۱۳۲۲۸	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۵۰	۱۵۶,۲۱	۲۴۵۰۳			
مشارکت فیزیکی	کارگران شهرک صنعتی	۱۱۰	۱۰۷,۱۰	۲۵۲۱۹	۱۴۳۴۰	۰/۰۳۹	رد فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۵۰	۱۵۲,۷۱	۲۹۱۹۸			
مشارکت مشورتی	کارگران شهرک صنعتی	۱۱۰	۲۱۸,۹۲	۳۶۳۱۵	۱۵۲۶۳	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۵۰	۲۵۴,۵۵	۲۷۹۲۳			

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۲.

ارتباط با رسانه‌ها (رادیو، تلویزیون، روزنامه و مجلات و کتاب): آنگونه که در جدول شماره ۱۳ ملاحظه می‌شود در همه موارد بین دو گروه از لحاظ آماری اختلاف معنی‌داری وجود دارد. با ترکیب تک تک رسانه‌ها شاخص ارتباط با رسانه ساخته شده است. که میزان استفاده از رسانه در بین کارگران شهرک صنعتی بیشتر از سایر شاغلین بوده و فرضیه صفر رد شده و فرضیه محقق مبنی بر استفاده بیشتر کارگران شهرک صنعتی از رسانه نسبت به سایرین تأیید می‌شود.

جدول ۱۳- آزمون «من ویتنی» برای متغیر ارتباط با رسانه ها

شاخص	گروه های مقایسه	فراوانی	میانگین رتبه ها	جمع رتبه ها	من ویتنی	سطح معنی داری (Sig)	نتیجه آزمون
ارتباط با رادیو	کارگران شهرک صنعتی	۱۱۰	۱۸۹/۹۹	۲۰۸۹۹	۱۷۰۶	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۵۰	۸۶/۸۷	۱۳۰۳۱			
ارتباط با تلویزیون	کارگران شهرک صنعتی	۱۱۰	۱۰۸/۵۴	۱۱۹۳۹	۵۸۳۴	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۵۰	۱۴۶/۶۱	۲۱۹۹۱			
ارتباط با روزنامه	کارگران شهرک صنعتی	۱۱۰	۱۴۵/۰۲	۱۵۹۵۲	۶۶۵۲/۵	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۵۰	۱۱۹/۸۵	۱۷۹۷۷			
ارتباط با مجلات و کتاب	کارگران شهرک صنعتی	۱۱۰	۱۴۳/۹۵	۱۵۸۳۴	۴۹۵۳	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۵۰	۱۲۰/۶۴	۱۸۰۹۶			
شاخص ارتباط با رسانه	کارگران شهرک صنعتی	۱۱۰	۱۹۲/۴۴	۱۵۷۸۴	۷۸۹۲	۰/۰۰۱	رد فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۵۰	۱۴۲/۳۴	۱۲۳۸۷			

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۲.

وضعیت بیمه: برای آزمون این متغیر از آزمون «کاسکوئر» استفاده شده است. مطابق داده‌های جدول شماره ۱۴ و بر اساس این آزمون مشاهده می‌شود که سطح معنی‌داری آزمون (Sig) جهت تشخیص تفاوت بیمه افراد پاسخگو در دو گروه برابر ۰/۰۰۰ می‌باشد که از ۰/۰۵ کوچکتر است. بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد فرضیه صفر آزمون مبنی بر یکسان بودن دو گروه از لحاظ بیمه افراد پاسخگو رد می‌شود. بدین ترتیب بین دو گروه از لحاظ آماری اختلاف معنی‌داری وجود دارد. بطوری‌که تعداد افراد دارای بیمه در گروه کارگر، بیشتر از سایر مشاغل روستا است.

جدول ۱۴- آزمون «کا اسکوتر» برای متغیر بیمه سرپرستان خانوار

شاخص	گویه ها	گروه های مقایسه	درصد	سطح معنی داری (Sig)	نتیجه آزمون
سرپرستان دارای بیمه	بله	کارگران شهرک	۹۷/۳	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
		سایر شاغلین	۸۱/۳		
	خیر	کارگران شهرک	۲/۷		
		سایر شاغلین	۱۸/۷		

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۲.

تعداد بیمه شدگان خانوار: با توجه به غیرنرمال بودن توزیع مقادیر این متغیر از آزمون «من ویتنی» استفاده می شود. مطابق جدول شماره ۱۵ و بر اساس آزمون «من ویتنی» مشاهده می شود که سطح معنی داری آزمون (Sig) جهت تشخیص تفاوت تعداد افراد خانوار دارای بیمه در دو گروه برابر ۰/۶۲۶ می باشد که از ۰/۰۵ بیشتر است. بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد فرضیه صفر آزمون مبنی بر یکسان بودن دو گروه از لحاظ تعداد افراد دارای بیمه تأیید می شود. این بدان معناست که بین دو گروه از لحاظ آماری اختلاف معنی داری وجود ندارد و تعداد افراد دارای بیمه در دو گروه یکسان است.

جدول ۱۵- آزمون «من ویتنی» برای متغیر تعداد افراد خانوار دارای بیمه

شاخص	گروه های مقایسه	فراوانی	میانگین رتبه ها	جمع رتبه ها	من ویتنی	سطح معنی داری (Sig)	نتیجه آزمون
تعداد افراد دارای بیمه	کارگران شهرک صنعتی	۱۱۰	۱۱۴/۳۶	۱۲۵۷۹/۵	۱۵	۰/۶۲۶	تایید فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۵۰	۱۱۸/۴۳	۱۴۴۴۸/۵	۶۴۷۴		

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۲.

نوع بیمه: جدول شماره ۱۶، نتایج بدست آمده از مقایسه متغیر نوع بیمه بین دو گروه، با استفاده از آزمون «کا اسکوتر» را نشان می دهد. بر اساس آزمون «کا اسکوتر» مشاهده می شود که سطح معنی داری آزمون (Sig) جهت تشخیص تفاوت نوع بیمه در دو گروه برابر ۰/۰۰۰ می باشد که از ۰/۰۵ کوچکتر است. بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد فرضیه صفر آزمون مبنی بر یکسان بودن دو گروه از لحاظ نوع بیمه رد می شود. این بدان معناست که بین دو گروه از لحاظ آماری اختلاف معنی داری وجود دارد. بطوریکه در گروه کارگر درصد کسانی که نوع بیمه تأمین اجتماعی داشته اند، بیشتر از گروه سایر مشاغل در روستاها است.

جدول ۱۶- آزمون «کا اسکوتر» برای متغیر نوع بیمه

شاخص	گویه ها	گروه های مقایسه	درصد	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
نوع بیمه	بیمه خدمات درمانی	کارگران شهرک	۶/۵	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
		سایر شاغلین	۲۶/۲		
	بیمه تأمین اجتماعی	کارگران شهرک	۹۲/۵		
		سایر شاغلین	۲۳/۸		
	بیمه روستایی	کارگران شهرک	۱		
		سایر شاغلین	۵۰		

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۲.

تمایل به ماندگاری سرپرست خانوار در روستا: مطابق یافته ها مشاهده می شود که سطح معنی داری آزمون (Sig) «من ویتنی» جهت تشخیص تفاوت تمایل ماندگاری سرپرست خانوار در روستای محل سکونت در دو گروه برابر ۰/۰۰۰ می باشد که

از ۰/۰۵ کوچکتر است. بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد فرضیه صفر آزمون مبنی بر یکسان بودن دو گروه از لحاظ تمایل ماندگاری سرپرست خانوار در روستای محل سکونت رد می‌شود. بنابراین بین دو گروه از لحاظ آماری اختلاف معنی داری وجود دارد. بطوری‌که با توجه به میانگین رتبه‌های بدست آمده در جدول شماره ۱۷ تمایل ماندگاری سرپرستان خانوارهای گروه کارگران کمتر از سایر شاغلین روستایی است.

تمایل به ماندگاری همسر سرپرست خانوار در روستا: با توجه به غیرنرمال بودن توزیع مقادیر این متغیر از آزمون «من ویتنی» استفاده می‌شود. مطابق جدول شماره ۱۷ و بر اساس آزمون «من ویتنی» مشاهده می‌شود که سطح معنی‌داری آزمون (*Sig*) جهت تشخیص تفاوت تمایل ماندگاری همسر سرپرست خانوار در روستای محل سکونت در دو گروه برابر ۰/۱۶۵ می‌باشد که از ۰/۰۵ بیشتر است. بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد فرضیه صفر آزمون مبنی بر یکسان بودن دو گروه از لحاظ تمایل ماندگاری همسر سرپرست خانوار در روستای محل سکونت تأیید می‌شود. این بدان معناست که بین دو گروه از لحاظ آماری اختلاف معنی داری وجود ندارد و تمایل ماندگاری همسر سرپرست خانوار در روستای محل سکونت در دو گروه یکسان است.

جدول ۱۷- آزمون «من ویتنی» برای متغیر تمایل ماندگاری در روستا

شاخص	گروه های مقایسه	فراوانی	میانگین رتبه ها	جمع رتبه ها	من ویتنی	سطح معنی داری (<i>Sig</i>)	نتیجه آزمون
تمایل ماندگاری سرپرست خانوار	کارگران شهرک صنعتی	۱۱۰	۹۶/۴۵	۱۰۶۱۰	۴۵۰۵	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۵۰	۱۵۵/۴۷	۲۳۳۲۰			
تمایل ماندگاری همسر سرپرست خانوار	کارگران شهرک صنعتی	۱۱۰	۱۲۳/۲۶	۱۳۵۵۹	۷۴۵۴	۰/۱۶۵	تأیید فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۵۰	۱۳۵/۸۱	۲۰۳۷۱			

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۲.

سطح تحصیلات (سرپرست خانوار - همسر):

داده‌های جدول شماره ۱۸ نتایج بدست آمده از مقایسه متغیر سطح تحصیلات (سرپرست خانوار - همسر) با استفاده از آزمون «من ویتنی» را نشان می‌دهد. با توجه به نتایج بدست آمده از آزمون «من ویتنی» مشاهده می‌شود سطح معنی داری آزمون (*Sig*) جهت تشخیص تفاوت سطح تحصیلات (سرپرست خانوار - همسر) در دو گروه برابر ۰/۰۰۰ می‌باشد که از ۰/۰۵ کوچکتر است. بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد فرضیه صفر آزمون مبنی بر یکسان بودن دو گروه از لحاظ سطح تحصیلات (سرپرست خانوار - همسر) رد می‌شود. بدین ترتیب بین دو گروه از لحاظ آماری اختلاف معنی‌داری وجود دارد. بطوری‌که با توجه به میانگین رتبه‌های بدست آمده میزان سطح تحصیلات سرپرست خانوار (همسر) در گروه کارگران شهرک صنعتی چنان‌که بیشتر از میزان سطح تحصیلات گروه سایر شاغلین است.

جدول ۱۸- آزمون «من ویتنی» برای متغیر سطح تحصیلات (سرپرست خانوار - همسر)

شاخص	گروه های مقایسه	فراوانی	میانگین رتبه ها	جمع رتبه ها	من ویتنی	سطح معنی داری (<i>Sig</i>)	نتیجه آزمون
تحصیلات سرپرست خانوار	کارگران شهرک صنعتی	۱۱۰	۱۶۱/۱۶	۱۷۷۲۲/۵	۴۸۸۲/۵	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۵۰	۱۰۸/۰۵	۱۶۲۰۷/۵			
تحصیلات همسر	کارگران شهرک صنعتی	۱۱۰	۱۷۰/۶۸	۱۸۷۷۴/۵	۳۸۳۰/۵	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۵۰	۱۰۱/۰۴	۱۵۱۵۵/۵			

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۲.

شاخص‌های مربوط به آلودگی‌های زیست محیطی:

آلودگی هوا: مطابق جدول شماره ۱۹ و بر اساس آزمون «من ویتنی» مشاهده می‌شود که سطح معنی‌داری آزمون (*Sig*) جهت تشخیص تفاوت آلودگی‌های زیست محیطی در همه موارد در بین دو گروه از ۰/۰۵ بیشتر است. بنابراین با اطمینان ۹۵

درصد فرضیه صفر آزمون مبنی بر یکسان بودن دو گروه از لحاظ آلودگی‌های زیست محیطی تأیید می‌شود. این بدان معناست که بین دو گروه کارگر و سایر مشاغل روستا از لحاظ آماری اختلاف معنی داری وجود ندارد و آلودگی‌های زیست محیطی در هر دو گروه به طور یکسان گزارش شده که مبنی بر وجود آلودگی‌های زیست محیطی در شهرک صنعتی چناران می‌باشد. در جهت کاهش آلودگی‌ها در شهرک اقداماتی از جمله ایجاد فضای سبز در داخل کارخانه‌ها و مسیرهای دسترسی، جمع‌آوری مکانیزه زباله، ایجاد فیلترهایی برای کاهش آلودگی هوا و سیستم تسویه خانه مرکزی صورت گرفته تا حدودی از میزان این آلودگی‌ها کاسته شده است.

جدول ۱۹- آزمون «من ویتنی» برای آلودگی‌های زیست محیطی

شاخص	گروه های مقایسه	فراوانی	میانگین رتبه ها	جمع رتبه ها	من ویتنی	سطح معنی داری (Sig)	نتیجه آزمون
آلودگی هوا	کارگران شهرک صنعتی	۱۱۰	۱۷۸/۴۴	۱۶۸۵۲	۸۸۵۶	۰/۰۹۵	تأیید فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۵۰	۱۶۲/۶۲	۱۶۸۷۵			
آلودگی آب	کارگران شهرک صنعتی	۱۱۰	۱۶۳/۸۵	۱۵۲۹۷	۱۲۲۵	۰/۱۰۹	تأیید فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۵۰	۱۴۶/۸۸	۱۴۶۸۵			
مواد جامد و زباله	کارگران شهرک صنعتی	۱۱۰	۱۶۶/۴۰	۱۶۲۳۹	۷۵۵۲	۰/۱۱۹	تأیید فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۵۰	۱۴۲/۰۲	۱۵۲۲۰			
آلودگی صوتی	کارگران شهرک صنعتی	۱۱۰	۱۹۲/۱۱	۱۷۸۵۲	۹۰۴۷	۰/۱۰۴	تأیید فرضیه صفر
	سایر شاغلین	۱۵۰	۱۸۱/۰۹	۱۶۳۸۹			

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۲.

بحث و آزمون فرضیه‌ها:

این پژوهش شامل دو فرضیه اصلی می‌باشد که به منظور آزمون فرضیه‌ها در حالت مقایسه بین دو گروه (کارگران روستا نشین شهرک صنعتی چناران و گروه سایر شاغلین روستاها) از آزمون من ویتنی استفاده می‌شود و جهت بررسی نرمال بودن داده‌ها از آزمون نرمال بودن «کالموگروف اسمیرنوف» استفاده می‌شود. همچنین آزمون آماری «کاسکوئر» نیز به منظور مقایسه شاخص‌های مختلف بین گروه کارگران روستا نشین شهرک صنعتی چناران و گروه سایر شاغلین روستاها مورد استفاده قرار می‌گیرد.

فرضیه اول: به نظر می‌رسد شهرک صنعتی چناران تأثیرات مثبتی بر وضعیت اجتماعی روستائیان منطقه داشته است. جهت بررسی این فرضیه ابتدا باید متغیر مورد آزمون در این فرضیه محاسبه شود، برای این منظور سؤال‌های مربوط به این فرضیه را جمع کرده و از آنها میانگین گرفته می‌شود. جهت آزمون این فرضیه ابتدا آزمون نرمال بودن کالموگروف اسمیرنوف انجام می‌شود. فرضیه های آزمون کالموگروف اسمیرنوف به صورت زیر می‌باشد.

جدول ۲۰- نتایج آزمون کالموگروف اسمیرنوف

متغیر	حجم نمونه	آماره Z اسمیرنوف	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
تأثیرات شهرک صنعتی چناران بر وضعیت اجتماعی روستائیان منطقه	۲۶۰	۰/۹۵۳	۰/۷۳	نرمال

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۲.

با توجه به جدول فوق، سطح معناداری آزمون برابر با ۰/۷۳ بوده که بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد، بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد ادعای نرمال بودن داده‌های این فرضیه پذیرفته شده و جهت آزمون این فرضیه در راستای مقایسه در بین دو گروه از آزمون $(t-test)$ در دو جامعه مستقل از هم استفاده شده است.

جدول ۲۱- نتایج آزمون تی مستقل

متغیر	گروه های نمونه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	آماره t	سطح معناداری (sig)
تأثیرات شهرک صنعتی چناران بر وضعیت اجتماعی روستائیان منطقه	کارگران شهرک صنعتی	۱۱۰	۳/۷۴	۰/۴۳	۲/۳۹	۰/۰۰۱
	سایر شاغلین	۱۵۰	۲/۴۹	۰/۵۵		

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۲.

جدول بالا نشان می‌دهد وضعیت اجتماعی کارگران شهرک صنعتی بالاتر از سایر شاغلین می‌باشد و با توجه به سطح معناداری این اختلاف معنادار است و بنابراین فرضیه صفر رد شده و فرض محقق تأیید شده است و لذا به نظر می‌رسد شهرک صنعتی چناران تأثیرات مثبتی بر وضعیت اجتماعی روستائیان منطقه داشته است. در برخی از تحقیقات مانند «استقرار صنعت در روستا و نقش آن در رفاه مناطق روستایی» محققان اثرات عمده صنعتی شدن روستا را کاهش مهاجرت‌های روستایی، کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای، افزایش رفاه روستایی دانسته‌اند. از جمله دیگر مواردی که در بحث شاخص‌های اجتماعی در سایر پژوهش‌های مشابه به اثبات رسیده است، می‌توان به کاهش مهاجرت‌های روستایی و افزایش آگاهی‌ها اشاره کرد.

فرضیه دوم: به نظر می‌رسد فعالیت شهرک صنعتی موجب ایجاد آلودگی‌های زیست محیطی در منطقه شده است. جهت بررسی این فرضیه نیز ابتدا باید متغیر مورد آزمون در این فرضیه محاسبه شود برای این منظور سؤال‌های مربوط به این فرضیه را مشخص کرده و از آنها میانگین گرفته می‌شود. جهت آزمون این فرضیه نیز ابتدا آزمون نرمال بودن کالموگروف اسمیرنوف انجام می‌شود. (جدول شماره ۲۲).

جدول ۲۲- نتایج آزمون کالموگروف اسمیرنوف

متغیر	حجم نمونه	آماره Z اسمیرنوف	سطح معناداری	نتیجه آزمون
نظر پاسخ دهنده گان در مورد میزان ایجاد آلودگی‌های زیست محیطی در منطقه توسط شهرک صنعتی	۲۶۰	۰/۱۸۶۷	۰/۰۹۳	نرمال

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۲.

با توجه به جدول فوق، سطح معناداری آزمون برابر با ۰/۰۹ بوده که بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد، بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد ادعای نرمال بودن داده‌های این فرضیه پذیرفته شده و جهت آزمون این فرضیه در راستای مقایسه در بین دو گروه از آزمون (t -test) در دو جامعه مستقل از هم استفاده شده است. (جدول شماره ۲۳).

جدول ۲۳- نتایج آزمون تی مستقل

متغیر	گروه‌های مقایسه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	آماره t	سطح معنی داری (sig)
تأثیرات شهرک صنعتی چناران بر وضعیت زیست محیطی منطقه	کارگران شهرک صنعتی	۱۱۰	۳/۰۴	۰/۷۸	۱/۳۹	۰/۰۸۹
	سایر شاغلین	۱۵۰	۲/۸۹	۰/۶۱		

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۲.

جدول بالا نشان می‌دهد که کارگران شهرک صنعتی آلودگی‌های زیست محیطی شهرک صنعتی را بیشتر از سایر شاغلین بیان کرده‌اند و با توجه به سطح معناداری این اختلاف معنادار است و بنابراین فرضیه صفر تأیید شده و محقق رد شده است و لذا، به نظر می‌رسد فعالیت شهرک صنعتی موجب ایجاد آلودگی‌های زیست محیطی در منطقه نشده است. اگر چه این فرضیه

تأیید شده است اما میانگین میزان تأثیر در هر دو گروه حدود ۳ می‌باشد و این بدان معناست که از نظر هر دو گروه شهرک صنعتی چنان‌را بر وضعیت زیست محیطی منطقه از لحاظ آلودگی تأثیرگذار بوده است.

نتیجه‌گیری:

بدون تردید یکی از تصمیمات سرنوشت ساز در زمینه توسعه اقتصادی، اجتماعی در کشورهای جهان سوم صنعتی شدن است و ضرورتی غیر قابل انکار می‌باشد. ایجاد و استقرار صحیح این فعالیت‌ها در نواحی روستایی اگر در چارچوب ضوابط و اصول منطقی باشد، می‌تواند به عنوان یک استراتژی مهم توسعه روستایی زمینه ساز تحولات و پیشرفت‌هایی در ابعاد مختلف فضای روستاها گردد. همچنین عدم رعایت این ضوابط و اصول آسیب‌های جبران ناپذیری را بر ساختار جوامع روستایی می‌تواند وارد کند. تحقیق حاضر در مورد اثرات اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی استقرار شهرک صنعتی چنان‌را بر نواحی روستایی هم‌جوار است. در این تحقیق جهت بررسی این اثرات دو گروه کارگران روستای شاغل در شهرک صنعتی و سایر شاغلین روستایی با هم مقایسه شده‌اند. نتایج حاصل از آزمون من ویتنی برای شاخص اقتصادی نشان می‌دهد که در مورد متغیرهای ایجاد اشتغال و افزایش درآمد بین دو گروه از لحاظ آماری تفاوت معناداری وجود دارد، اما در مورد متغیر بهبود الگوی مصرف تفاوت معناداری وجود نداشته است، که نشان دهنده تأثیرات مثبت اقتصادی شهرک صنعتی بر نواحی روستایی پیرامون است. در مورد شاخص‌های اجتماعی که شامل تمایل به ماندگاری در روستا، رضایت و امنیت شغلی، مشارکت‌های روستایی، بهبود وضعیت مسکن، ارتباط با رسانه‌ها و بهره‌مندی از خدمات بیمه‌ای می‌باشد؛ نیز نتایج بیانگر وجود تفاوت معنادار بین دو گروه مورد بررسی می‌باشد، که نشان دهنده اثرات مثبت اجتماعی شهرک صنعتی بر نواحی روستایی می‌باشد. اما در مورد شاخص سوم که آلودگی‌های زیست محیطی است، نتایج وجود آلودگی‌ها را اثبات می‌کند که این مورد برای گروه کارگران شاغل شهرک صنعتی بیشتر ملموس بوده است.

منابع و مآخذ:

۱. برقی، سیدمهدی؛ نصیری، پروین و سوسن اصغری (۱۳۸۱): «مطالعات زیست محیطی شهرکهای صنعتی ایران»، مجله علوم و تکنولوژی محیط زیست، شماره ۱، تهران، صص ۸۸-۶۷.
۲. پوراحمد، احمد؛ طاهرخانی، مهدی و رحمان باباخانی (۱۳۸۱): «نقش نواحی صنعتی در اشتغال و کاهش مهاجرت‌های روستایی (مطالعه موردی ناحیه صنعتی لاسجرد)»، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۴۳، تهران، صص ۲۲-۳.
۳. رضوانی محمدرضا؛ رمضان‌زاده لسبویی، مهدی و مرتضی محمدپور جابری (۱۳۸۹): «تحلیل اثرات اقتصادی-اجتماعی نواحی صنعتی در توسعه نواحی روستایی، مورد: ناحیه صنعتی سلیمان آباد تنکابن»، مجله جغرافیا و توسعه، سال ۸، شماره ۱۸، زاهدان، صص ۲۶-۵.
۴. روبرتا، رابلوتی (۱۳۸۲): خوشه‌های صنعتی، ترجمه: جهانگیر مجیدی، چاپ اول، نشر رسا، تهران.
۵. رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و مهدی طاهرخانی (۱۳۸۱): «استقرار صنعت در روستا و نقش آن در رفاه مناطق روستایی»، فصلنامه مدرس علوم انسانی، شماره ۲، تهران، صص ۳۲-۱.
۶. صحرائیان، سید مهدی (۱۳۸۰): اقتصاد ایران، سازماندهی صنایع کوچک، طرحی در بازسازی اقتصاد ایران، انتشارات معارف، تهران.
۷. طاهرخانی، مهدی (۱۳۷۹): نقش نواحی صنعتی در توسعه نواحی روستایی (مطالعه موردی نواحی صنعتی روستائی در استان مرکزی)، رساله دکتری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
۸. مرادی، محمود و سید حسن مطیعی لنگرودی (۱۳۸۴): «جایگاه صنایع در فرایند صنعتی سازی و توسعه روستایی بخش مرکزی شهرستان بیرجند»، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۵۳، تهران، صص ۱۲۶-۱۰۸.
۹. مرکز آمار ایران (۱۳۸۵): سرشماری عمومی نفوس و مسکن استان خراسان رضوی، تهران.

۱۰. مطیعی لنگرودی، سید حسن؛ طورانی، علی و رضا سلیمانگلی (۱۳۹۰): «ارزیابی پیامدهای فضایی استقرار شهرک های صنعتی در نواحی روستایی، بخش مرکزی شهرستان مینودشت»، فصلنامه مطالعات و پژوهش های شهری و منطقه ای، سال سوم، شماره ۹، اصفهان، صص ۳۷-۵۸.
۱۱. مطیعی لنگرودی، سیدحسن (۱۳۸۰): «اثرات اقتصادی- اجتماعی شهرک های صنعتی در نواحی روستائی (مطالعه موردی: شهرک صنعتی مشهد»، فصلنامه تحقیقات جغرافیائی، شماره، مشهد، صص ۵۱-۶۶.
۱۲. منوری، مسعود؛ ملماسی، سعید و رضا ارجمندی (۱۳۸۷): «بررسی اثرات زیست محیطی توسعه صنعتی در شهرستان شهریار»، مجله علوم و تکنولوژی محیط زیست، دوره دهم، شماره ۲، تهران، صص ۹۰-۱۱۴.
۱۳. نصیری، اسماعیل (۱۳۸۸): «صنایع روستایی عاملی تأثیرگذار بر فرآیند توسعه اقتصادی و اجتماعی، مطالعه موردی: روستاهای شهر بومهن»، فصلنامه آمایش محیط، سال ۲، شماره ۶، تهران، ۱۳۶-۱۲۲.

14. Choi, H. S. (2001): *Rural Industrialization through science and technology*, Institute of industrial science and technology, korea.
15. Hang, Z., Zhang, X., & Zhu, Y. (2008): *The role of clustering in rural industrialization: A case study of the footwear industry in Wenzhou, China* Economic Review 19, 409-420.
16. Lee, D. (2001): *Diversification of the rural economy: A case study of on rural industrialization in the Republic Korea ,japan program/INDES 2001, Conference-japan.*
17. Misra; R.P and Achyuta; RN.(1990): *Micro-level rural planning: principle; methods and case stady; concept publishing company; New delhi.*
18. Parikh, Alka. (1996): *Impact of Rural Industrialization on Village Life and Economy:A Social Accounting Matrix Approach, Economic Development and Cultural Change; Vol.44,No.2 P.351-377.*
19. Rizwanul, I. (1994): *rural industrialization: an engine prosperity in postrefoem rural China, world development, vol. 22. No. 11, p 1643-1662.*

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی